Mitja Skitek*

REVIZOR IN ZAKON O PREPREČEVANJU PRANJA DENARJA

An Auditor and The Prevention of Money Laundering Act

POVZETEK ● *S sprejetjem sprememb zakona o preprečevanju pranja denarja je poudarjena odgovornost revizijskih hiš in samostojnih revizorjev, ki se nanaša na preprečevanje pranja denarja. V prispevku so predstavljene glavne značilnosti s tem povezanih poslovnih dogodkov, predvsem pa je poudarek na revizorjevi odgovornosti poročanja tako z vidika kazenskega zakonika Republike Slovenije in zakona o kazenskem postopku, kakor tudi z vidika zakona o preprečevanju pranja denarja. Predvsem je izpostavljena dolžnost revizorja, da se v zvezi s pranja denarja ustrezno izobrazi ter spozna glavne indikatorje (kazalnike), na podlagi katerih lahko sumi, da je neka transakcija ali oseba vpletena v tovrstna kazniva dejanja. Glede na to, da zakon o preprečevanju pranja denarja ne nalaga revizorju uporabe posebej v ta namen prilagojenih revizijskih postopkov, je obravnavano področje osvetljeno tudi z vidika uporabe mednarodnih standardov revidiranja.*

Ključne besede ● *Pranje denarja, revizor, revizijski postopki, obveznosti revizorjev, zakon o preprečevanju pranja denarja, kazenski zakonik Republike Slovenije, mednarodni standardi revidiranja, indikatorji pranja denarja.*

1. UVOD

Narava revizijskega dela povzroča, da se revizorji nenehno srečujejo s pomembnimi informacijami o revidiranih podjetjih, katerih razkritje bi za njih lahko pomenilo veliko poslovno škodo. Zato je revizor pri svojem delu zakonsko in etično zavezan poklicni molčečnosti in varovanju zaupnih podatkov. V skladu z zakonom o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/01; odslej ZRev-1) mora kot zaupne obravnavati vse podatke, dejstva in okoliščine, za

* univ. dipl. ekon.; pooblaščeni revizor; strokovni svetovalec, Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana.

katere je izvedel pri opravljanju revidiranja. Kljub široki opredelitvi zaupnih podatkov, pa isti zakon navaja tudi okoliščine, v katerih se revizorja odveže poklicne molčečnosti, v luči problematike, ki bo obravnavana v tem prispevku pa sta zanimivi predvsem dve točki tretjega odstavka 22. člena ZRev-1 in sicer:

- če iz podatkov, dejstev in okoliščin, ki jih je revizijska družba izvedela pri opravljanju revidiranja, izhaja utemeljen sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, v zvezi s katerim obstoji dolžnost podati ovadbo.
- če nadzorni organ, ki je pristojen za izvajanje nadzora nad banko, zavarovalnico, borzno posredniško družbo, družbo za upravljanje oziroma drugo pravno osebo, v skladu z zakonom, ki ureja ta nadzor, od revizijske družbe zahteva dodatna pojasnila, oziroma če je družba o določenih okoliščinah dolžna poročati nadzornemu organu.

Pranje denarja v Sloveniji obravnavata dva zakona in sicer Kazenski zakonik Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 63/1994; odslej KZRS), v Uradnem listu RS, št. 79/2001 pa so bile objavljene spremembe zakon o preprečevanju pranja denarja (odslej ZPPDen-1), ki je stopil v veljavo petnajsti dan po objavi, torej 25.10.2001.

Oba zakona se neposredno nanašata tudi na revizorja, in mu v zvezi s preprečevanjem pranja denarja nalagata nemalo obveznosti.

1.1. Pranje denarja

Z izrazom "pranje denarja" se v zgodovini prvič srečamo v času ameriške prohibicije, ko je Al Capone pred davčnimi oblastmi prikrival dobičke od prodaje alkohola tako, da jih je njegov računovodja prikazoval kot dobičke od mafijskih pralnic perila. Na ta način se je nezakonito pridobljeni denar pomešal z legitimnim, zabrisala pa se je tudi sled o njegovem izvoru.

O pranju denarja govorimo v primerih, ko nekdo želi prikriti izvor nezakonito pridobljenega premoženja oziroma ga tako rekoč legalizirati. Natančnejšo opredelitev tega pojma, lahko zasledimo že v prej omenjenih zakonih. Glede na določbe 252. člena KZRS se pranja denarja *obtoži osebo, ki v bančnem, finančnem ali drugem gospodarskem poslovanju denarne zneske ali premoženje velike vrednosti, za katero ve, da je bilo pridobljeno z organizirano trgovino z mamili, z nedovoljenim prometom z orožjem ali s kakšno drugo prepovedano dejavnostjo sprejme, zamenja, razpeča ali na drug način s pranjem denarja prikrije njegov pravi izvor*. Za pranje denarja je zagrožena kazen do petih let zapora.

ZPPDen-1 pa pranje denarja opredeljuje kot *prikrivanje izvora denarja ali premoženja, pridobljenega s kaznivim dejanjem* in sicer kot:

1. zamenjavo ali kakršenkoli prenos denarja ali premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja,
2. pridobitev, posest ali uporabo denarja ali premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja,
3. prikrivanje prave narave, izvora, nahajanja, gibanja,
4. razpolaganja, lastništva, ali pravic v zvezi z denarjem ali premoženjem, ki izvira iz kaznivega dejanja,
5. prikrivanje nezakonito pridobljenega družbenega premoženja in družbenega kapitala pri lastninskem preoblikovanju podjetij.

Skupno obema opredelitvama pojma je, da mora biti podlaga za izvor denarja storjeno kaznivo dejanje. Tu je potrebno strogo ločiti med prekrškom in kaznivim dejanjem, saj prikrivanje izvora premoženja, pridobljenega s storjenim prekrškom, ne pomeni pranja denarja in oseba na tej podlagi tudi ne more biti obsojena za kaznivo dejanje.

Osnova za sprejem prvega zakona o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 36/94 in 63/95; odslej ZPPDen) je bila smernica sveta Evropske skupnosti številka 91/308/EEC, sprejeta 10. junija 1991, ki državam članicam nalaga ustrezno ureditev tega področja v nacionalnih zakonodajah. V trenutku sprejetja je bila vodilni mednarodni dokument na svetu, saj je predvidevala obveznost poročanja sumljivih transakcij in določila podrobna načela za preprečevanje pranja denarja v finančnih institucijah. Glavna dolžnost pri preprečevanju pranja denarja je v skladu z določili omenjene direktive padla na kreditne, finančne in zavarovalne družbe, katerim je bila naložena obveznost poročanja in identifikacije sumljivih transakcij in oseb, ki bi lahko zagrešile tako kaznivo dejanje. Takšna določila je vseboval tudi ZPPDen.

Organizacije, ki se v Evropski skupnosti borijo proti organiziranemu kriminalu in še posebej preprečevanju pranja denarja, so kaj kmalu prišle do spoznanja, da je potrebno obveznost poročanja o sumljivih transakcijah in osebah razširiti. V poročilu Urada za kontrolo mamil in preprečevanje kriminala za leto 1998, ki deluje v okviru OZN je bilo namreč poudarjeno, da se pri prikrivanju pranja denarja vedno pogosteje uporablja pomoč odvetniških in računovodskih storitev. Po razpravah na to temo je Komisija Evropske skupnosti zaključila, da ni nobenih ovir pri vključevanju drugih poklicev in dejavnosti v širši kontekst boja proti pranja denarja. Sprejet je bil sklep, da se poklice, ki niso vezani na finančno dejavnost vključi v obveznosti poročanja glede na njihovo naravo. Tako so v skladu s predlogom spremembe smernice, ki obravnava področje pranja denarja, v obveznost poročanja po ZPPDen-1 vključeni naslednji poklici oziroma organizacije:

1. bankah, hranilnicah in podružnicah tujih bank,
2. hranilno kreditnih službah,
3. organizacijah, ki opravljajo plačilni promet,

4. pošti,
5. investicijskih in pokojninskih skladih, investicijskih družbah in družbah za upravljanje investicijskih skladov,
6. borzah, borzno posredniških družbah in podružnicah borzno posredniških družb,
7. zavarovalnicah,
8. igralnicah in drugih koncesionarjih za posebne igre na srečo,
9. menjalnicah,
10. zastavljalnicah,
11. pravnih in fizičnih osebah, ki opravljajo posle v zvezi z dejavnostjo prodaje in nakupa terjatev faktoringa, upravljanja premoženja za tretje osebe, izdajanja plačilnih in kreditnih kartic ter poslovanja z njimi, leasinga, organiziranja potovanj, prometa nepremičnin, hrambe v sefih, prometa plemenitih kovin in dragih kamnov ter izdelkov iz njih, izdajanja garancij in drugih jamstev, kreditiranja in kreditnega posredovanja, dajanja posojil in posredovanja pri sklepanju posojilnih poslov, posredovanja pri prodaji zavarovalnih polic.

2. OBVEZNOSTI REVIZORJA PRI PREPREČEVANJU PRANJA DENARJA

2.1. Obveznosti revizorja po ZPPDen-1

Po določilih omenjenega zakona ima obveznosti do Urada samo revizijska družba ali samostojni revizor, ne pa tudi revizor kot fizična oseba. Osnova za odvezo molčečnosti revizijske družbe v primerih, ko pride do podatkov ali okoliščin, ki bi nakazovali na sumljive transakcije pranja denarja, ji daje tako zakon o revidiranju, kakor tudi obravnavani zakon. Prvi, kot je bilo že omenjeno določa, da revizijska družba lahko razkrije določene podatke, če nadzorni organ, ki je pristojen za izvajanje nadzora nad banko, zavarovalnico, borzno posredniško družbo, družbo za upravljanje oziroma drugo pravno osebo, v skladu z zakonom, ki ureja ta nadzor, od revizijske družbe zahteva dodatna pojasnila. V skladu z 41. členom ZPPDen-1 pa je Urad tudi nadzorni organ vseh organizacij, ki jim zakon nalaga konkretne obveznosti.

Na podlagi teh določb lahko Urad od revizijske družbe ali samostojnega revizorja zahteva podatke, informacije in dokumentacijo, ki je potrebna za odkrivanje in dokazovanje pranja denarja. Prav tako Urad lahko od revizijske

družbe ali samostojnega revizorja zahteva pisno informacijo, podatke in dokumentacijo v zvezi z opravljanjem njihovih nalog po tem zakonu ter druge podatke, ki jih potrebuje pri izvajanju nadzora.

Poleg pravice, da Urad zahteva ustrezne podatke od revizijske družbe pa ji zakon v 28. členu določa tudi obveznost samoiniciativnega poročanja v primeru, ko pri svojem delu ugotovi, da so v zvezi s transakcijo ali določeno osebo podani razlogi za sum pranja denarja. Take informacije je dolžna posredovati Uradu pisno najkasneje v treh dneh od takrat, ko je ugotovila razloge za sum.

V omenjenih primerih tudi ZPPDen-1 (poleg ZRev-1) določa, da za revizijsko družbo oziroma revizorja ne velja obveznost varovanja bančne, poslovne ali uradne tajnosti. Vendar pa je družba v tem primeru zavezana varovanja tajnosti v zvezi z dejstvom, da so bili določeni podatki oziroma informacije razkrite Uradu. Natančneje je to opredeljeno v 31. členu, ki določa, *da revizijska družba in njeni delavci stranki ali tretji osebi ne smejo razkriti, da je ali da bo podatek, informacija ali dokumentacija o njej ali transakciji posredovan Uradu*.

Hkrati z odvezo varovanja tajnosti podatkov po ZRev-1 so revizijske družbe v naprej razbremenjeni vsake odgovornosti za morebitno škodo, ki bi bila povzročena osebi, v zvezi s katero so bili Uradu posredovani podatki. To določilo je pomembno, saj se na podlagi suma o pranju denarja lahko začasno ustavijo določene transakcije, ki naj bi bile domnevno povezane s pranjem denarja, na tej podlagi pa lahko, če se izkaže, da je bil sum neutemeljen, oseba neupravičeno utrpi tako poslovno škodo, kakor tudi ugled.

V zvezi s preprečevanjem pranja denarja obstoji zakonska dolžnost revizijske družbe, da ustrezno seznani svoje zaposlene z načini in indikatorji (kazalniki) pranja denarja, da bodo le-ti pri svojem delu znali zaznali sumljive transakcije ali osebe, ki bi se lahko ukvarjale s tovrstnimi dejanji. Pri tem mora revizijska družba tesno sodelovati z Uradom, čigar dolžnost je pomoč pri usposabljanju vseh v zakon vključenih oseb. V zvezi z opravljenim usposabljanjem zaposlenih mora revizijska družba hraniti vso dokumentacijo, ki se nanj navezuje in to najmanj štiri leta po izvedbi usposabljanja.

Z uvedbo ZPPDen-1 se poleg Inštituta pojavlja nov nadzornik revizijskih družb in samostojnih revizorjev, in sicer ima tovrstna pooblastila Urad za preprečevanje pranja denarja (41. člen). Predviden je nadzor tako s strani Inštituta, kakor tudi s strani Urada, saj 42. člen omenjenega zakona določa, da mora Inštitut, v primeru, da pri revizijski družbi ugotovi kršitve obravnavanega zakona, o tem nemudoma obvesti Urad, v skladu s pooblastili pa izreče ustrezne ukrepe nadzora. Revizijska družba oziroma samostojni revizor lahko kršita zakon v naslednjih primerih:

- da na zahtevo Urada ne posredujeta ustreznih podatkov, informacij ali dokumentacije,

- da v primeru, da pri svojem delu naletita na sumljive transakcije ali osebe, ki bi se lahko ukvarjale s pranjem denarja o tem ne obvestita Urada pisno v roku treh dni,
- da ne poskrbita za ustrezno usposabljanje svojih delavcev,
- da ne hranita dokumentacije v zvezi z usposabljanjem vsaj štiri leta od izvedbe usposabljanja, ter
- da v šestih mesecih po uveljavitvi zakona ne sestavita seznama kazalnikov za prepoznavanje sumljivih transakcij ali.

Zakon pa revizorjem ne nalaga (oziroma to iz zakona ni razvidno), da bi morali pri opravljanju posla revidiranja izvajati posebne revizijske postopke, prilagojene odkrivanju pranja denarja. Iz zakona izhaja samo njegova dolžnost poročanja Uradu v primeru, *ko pri svojem delu ugotovi, da so v zvezi s transakcijo ali določeno osebo podani razlogi za sum pranja denarja*. Iz tega je mogoče sklepati, da je pri revidiranju tudi v zvezi s tem zakonom moč upoštevati določbo Mednarodnega standarda revidiranja 240, ki pravi, *da revizor ni in ne more biti odgovoren za preprečevanje prevar in napak*, brez bojazni, da bi s tem kršil ZPPDen-1.

2.2. Obveznosti revizijskih družb po zakonu o kazenskem postopku

Kakorkoli pa smo se revizorji bali novih obveznosti v zvezi z izvajanjem pred kratkim sprejetega ZPPDen-1, v skladu z kazensko zakonodajo, ki velja v Sloveniji, že kar nekaj časa obstaja obveznost revizijskih družb glede poročanja o transakcijah, povezanih s pranjem denarja. Opredelitev kaznivega dejanja pranja denarja je povzeta po konvenciji številka 141 Sveta Evrope, opis pa je zastavljen tako široko, da je možno sprožiti kazenski postopke zoper vsako pranje denarja, ki bi se pojavilo na območju Republike Slovenije.

Revizijske družbe pri nas svojo dejavnost opravljajo kot organizacije z javnimi pooblastili in v javnem interesu, zato jim zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94 s spremembami in dopolnitvami; odslej ZKP) nalaga, da vsa dejanja, ki imajo naravo kaznivega dejanja, prijavijo, ZRev-1 pa jih v tem primeru odvezuje varovanja zaupnosti podatkov. Če smo natančnejši ZKP določa, da morajo vsi državni organi in organizacije z javnimi pooblastili prijaviti vsa kazniva dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, vsem ostalim, ki za taka dejanja vedo (npr. revizorji), pa daje možnost podati ovadbo. Je pa ZKP strikten, ko gre za že storjeno kaznivo dejanje, za katero je zagrožena kazen 20 let zapora. Vsakdo, ki ve za tako dejanje oziroma njihovega storilca, ga je dolžan ovaditi, opustitev ovadbe pa se v tem primeru smatra za kaznivo dejanje, za katerega je zagrožena kazen do treh let zapora. Podobno velja tudi za vse, ki vedo, da se pripravlja kaznivo dejanje, za katerega je zagrožena kazen najmanj treh let.

Ker pranje denarja ne sodi v to kategorijo kaznivih dejanj, saj je zagrožena kazen največ do pet let zapora, bo v praksi obveljalo, da bodo revizorji v glavnem v situaciji, ko bodo imeli možnost podajanja ovadb, za razliko od njih pa je revizijska družba, kot organizacija z javnimi pooblastili, dolžna naznaniti vsa kazniva dejanja za katera ugotovi pri opravljanju svojih storitev.

Ker je dolžnost obveščanja in podajanja ovadb za kazniva dejanja na strani revizijske družbe in ne revizorja kot izvajalca revidiranja, pomeni, da bo morala organizacija dela ter sistem nadzora nad delom revizorjev oziroma ostalega osebja, ki sodeluje pri revidiranju zagotavljati, da bodo le-ti obveščeni o možnih načinih pranja denarja (to jim nalaga tudi ZPPDen-1) ter da bo vzpostavljen zanesljiv sistem obveščanja poslovodstva revizijske družbe o tovrstnih odkritjih, saj bodo le tako izpolnjeni pogoji za uresničevanje zahtev zakonodaje, ki pokriva obravnavano področje.

2.3. Upoštevanje MSR pri pranju denarja

Kot je bilo že povedano ZPPDen-1 revizorja ne napotuje k uporabi posebej za odkrivanje pranja denarja prilagojenih postopkov, zato je primerno revizorjeve aktivnosti na tem področju uravnavati v skladu z MSR 240 - *Prevare in napake* ter 250 - *Spoštovanje zakonov in drugih predpisov pri reviziji računovodskih izkazov*.

MSR 240 opredeljuje prevare kot namerno dejanje enega ali več članov ravnateljstva, zaposlencev ali tretjih oseb, ki povzroči napačno predstavitev računovodskih izkazov. Prevara lahko obsega:

- prikrojevanje, ponarejanje ali spreminjanje evidenc ali listin,
- nezakonito prisvajanje sredstev,
- prikrivanje ali opuščanje učinkov poslov v evidencah ali listinah,
- evidentiranje poslov, ki jih ni bilo,
- napačna uporaba računovodskih usmeritev.

Nespoštovanje zakonodaje ali prevare v podjetju imajo različen vpliv na računovodska izkaze, odvisno od obsega in področja na katerem je bila kršitev zakona ali prevara storjena. Pri pravnih osebah, preko katerih se izvajajo poslovni dogodki, povezani s pranjem denarja lahko govorimo tako o kršenju zakonodaje, kakor tudi o storjenih prevarah. Zakonodaja se krši že s samim dejstvom, da se tovrstni poslovni dogodki izvajajo, kar po KZRS predstavljajo kaznivo dejanje, o prevarah govorimo, ker poslovni dogodki pranja denarja, neposredno vplivajo na računovodske izkaze podjetja, saj so to dostikrat samo navidezni posli oziroma posli, pri katerih je odsoten podjetniški motiv (donosnost oziroma ustvarjanje nove vrednost ni glavni motiv).

Neprestano je treba imeti pred očmi, da revizor ni pristojen in dostikrat tudi ne dovolj usposobljen, da bi lahko sodil, ali kakšno dejanje predstavlja kršitev zakonov. V zvezi s tem gre lahko le za sum, ki pa ga mora potrditi veščak z ustreznega področja. Da pa bi lahko revizor v zakonitost poslovnih dogodkov dvomil oziroma protizakonita dejanja spoznal, se zahteva njegovo stalno izobraževanje in izpopolnjevanje. Tako mora tudi v primeru pranja denarja dovolj dobro spoznati problematiko, da bo pri izvajanju revizijskih postopkov sumljive poslovne dogodke in osebe tudi spoznal.

Pred načrtovanjem revizije, sploh pa pred začetkom preizkušanja podatkov v računovodskih izkazih, je naloga revizorja, da se dovolj dobro seznani s poslovanjem podjetja, ter na tej podlagi ustrezno oceni tveganje napačnih navedb v računovodskih izkazih, povezanih z nespoštovanjem zakonov ali izvršenih prevar. MSR 200 nalaga revizorju načrtovanje in izvedbo revizije z neko mero strokovne nezaupljivosti, pri čemer se mora zavedati tudi možnosti pranja denarja.

Za zakonitost poslovanja podjetja ter za preprečevanje prevar nosi izključno odgovornost poslovodstvo podjetja, odgovornost revizorja pa je, da oceni tveganje, povezano z pranjem denarja v podjetju, ter tako postavljeni oceni načrtuje ustrezne revizijske postopke. Da bi lahko v zvezi s pranjem denarja pravilno ocenil tveganje, mora proučiti prisotnost vseh tistih kazalnikov, ki bi ga lahko napeljevali na sum, da se tovrstne transakcije v podjetju odvijajo.

Poleg tega mora v zvezi s tem, zlasti pri naročnikih, pri katerih po njegovi oceni obstaja večje tveganje v zvezi s pranjem denarja, z ravnateljstvom opraviti razgovore, pridobiti od njega dodatne informacije ter pojasnila, na podlagi katerih lahko oceno tveganja potrdi ali spremeni, pregledati pa mora tudi ustrezno dokumentacijo, iz katere bi lahko prišel do dodatnih informacij (dopisi z državnimi organi, poizvedbe pri odvetnikih, zapisniki upravnih organov podjetja itd.).

Revizijski postopki morajo biti načrtovani tako, da revizorju zagotovijo dovolj revizijskih dokazov, da so odkrite pomembno napačne navedbe, ki so posledica prevare pranja denarja oziroma kršitev zakonov s tega področja. Tovrstne prevare so večinoma dobro pripravljene in izvedene tako, da jih je z običajnimi revizijskimi postopki težko odkriti. Veliko prej kot revizor, lahko na pranje denarja posumijo zaposleni v podjetju, predvsem računovodje, notranji revizorji, višje poslovodstvo in podobno, zato so le-ti lahko pomemben vir informacij in zagotavljanja revizijskih dokazov. Kot enega pomembnejših dokazov MSR predvidevajo izjavo ravnateljstva, da je revizorju razkrilo vse dejanske ali možne primere nespoštovanja zakonov in drugih predpisov, ter ga seznanilo z vsemi prevarami, ki so mu bile znane in katerih posledice bi moralo upoštevati pri pripravi računovodskih izkazov.

2.3.1. Revizorjevi postopki ob sumu pranja denarja

Kadar revizor dvomi v zakonitost določenih dejanj oziroma sumi na prevaro pranja denarja, mora revizijske postopke prilagoditi tako, da dobi dodatne informacije, na podlagi katerih dvom potrdi ali ovrže. Prilagoditev postopkov bo odvisna predvsem od revizorjeve ocene glede načina pranja denarja, od predvidenega obsega tovrstnih transakcij ter od ocene možnosti uporabe drugih metod pranja denarja. Revizor se mora namreč zavedati, da obstoji velika verjetnost, da so se lahko pri pranju denarja v revidiranem podjetju uporabljale različne metode.

Na podlagi zbranih dokazov mora ovrednotiti vpliv ugotovitev na računovodske izkaze (predvsem možne kazni, odvzem premoženja, prisilno prenehanje poslovanja, potrebo po dodatnih razkritjih v izkazih,…), v zvezi z njimi pa se mora posvetovati z ravnateljstvom. Od ravnateljstva mora zahtevati, da o sumu oziroma odkritem pranju denarja obvesti ustrezne nadzorne državne organe, v primeru pa, da to ne stori, je to dolžnost revizorja.

Kadar je v pranje denarja vpleteno najvišje poslovodstvo, in revizor ugotovi, da v podjetju ni ustrezne ravni v organizaciji podjetja, ki bi ji poročal, mora o svojih odkritjih seznaniti pristojne državne organe, če seveda to od njega zahtevajo zakoni ali pa razmisliti o izstopu iz posla, v vsakem primeru pa bi se moral v takih primerih o svojih ukrepih posvetovati s pravnim strokovnjakom. V skladu z ZPPDen-1 pa, kot je bilo že povedano, revizor oziroma njegovi zaposleni ne smejo o tem obvestiti osumljenca ali tretje osebe.

V primeru pranja denarja se utegne revizor srečati prav s konfliktom določb MSR, ki od njega zahtevajo, da o prevarah, napakah ter kršitvah zakonov nemudoma obvesti odgovorne na ustrezni ravni v podjetju, ter ZPPDen-1, ki mu v primeru, da je določene podatke razkril Uradu, prepoveduje o tem seznaniti tudi vpletene osebe oziroma tretje osebe.

Kadar revizor ugotovi, da ima ali utegne imeti prevara ali druge kršitve zakonov v zvezi s pranjem denarja pomemben vpliv na računovodske izkaze podjetja, mora razmisliti o prilagoditvi mnenja. Prav tako pa mora prilagoditi mnenje, če ne uspe pridobiti dovolj revizijskih dokazov za presojo, ali nespoštovanje predpisov, ki utegne biti pomembno za računovodske izkaze, obstaja ali je verjetno.

3. KAJ MORA REVIZOR VEDETI O PRANJU DENARJA

Na podlagi KZRS povzemam nekaj kaznivih dejanj, ki so lahko podlaga za pridobivanje premoženja:

- ugrabitev ali izsiljevanje,

- kršitev avtorskih pravic
- sprejemanje podkupnin pri volitvah,
- zvodništvo, posredovanje pornografskega gradiva osebi mlajši od 14 let,
- proizvodnja in promet z mamili ter omogočanje uživanja mamil,
- tatvina, rop, goljufija,
- oderuštvo
- izvoz ali uvoz stvari posebnega kulturnega oziroma zgodovinskega pomena,
- oškodovanje upnikov,
- preslepitev pri poslovanju z vrednostnimi papirji,
- izdaja poslovne uradne, vojaške ali državne tajnosti,
- zloraba notranje informacije,
- poneverba,
- ponarejanje denarja ali vrednostnih papirjev,
- davčna zatajitev,
- tihotapstvo, nedovoljena proizvodnja in promet orožja ali razstrelilnih snovi,
- jemanje ali dajanje podkupnin,
- terorizem, vohunstvo, piratstvo, …

To je le nekaj najznačilnejših kaznivih dejanj, ki jih pozna naša zakonodaja in na podlagi katerih lahko oseba nezakonito pridobi premoženje. Vsako prikrivanje izvora takega premoženja bi pomenilo kaznivo dejanje pranja denarja.

Metode in tehnike pranja denarja so različne, kljub temu pa so vsem skupni trije glavni koraki pranja denarja in sicer:

1. nalaganje "umazanega denarja" v negotovinske oblike,
2. stratifikacija oziroma zakrivanje sledov in
3. nalaganje denarja v legalne posle.

Finančne transakcije, povezane s kaznivimi dejanji se vedno izvajajo v gotovini, ker edino na ta način prejemnik in dajalec plačila nista identificirana. Iz tega naslova tako izvira velika količina gotovine, katere izvor je potrebno prikriti. Zakaj so banke najprimernejše institucije za prvo nalaganje "umazanega denarja". Banke poslujejo z veliko število komitenti in je odnos veliko bolj brezoseben, kakor pri poslovanju z drugimi gospodarskimi subjekti, ki imajo manjše število poslovnih partnerjev, ki jih v večini tudi poznajo. Poleg tega

komitent s sredstvi, ki jih naloži na račun v banki upravlja sam, predvsem pa se pri nalaganju gotovine na račune pri bankah ni potrebno identificirati. Vse to so razlogi, da je banka oziroma kakšna druga finančna institucija prva postaja gotovine, ki izvira iz nelegalnih poslov.

Tako naloženemu denarju je potrebno z ustreznimi finančnimi transakcijami s pomočjo legalnih ali fiktivnih podjetij in preko anonimnih vlaganj zakriti izvor in onemogočiti identifikacijo lastnika. Zelo pomembno pri tem je, da finančni tokovi potekajo preko različnih držav, saj je na ta način zakrivanje sledi še toliko bolj učinkovito.

Ko je izvor denarja ustrezno zakrit, nastopi faza njegovega nalaganja nazaj v gospodarstvo (t.i. faza integracije) ter na ta način prične sodelovati pri ustvarjanju zakonitih dobičkov oziroma premoženja.

3.1. Metode pranja denarja

Ena od značilnosti vseh finančnih operacij, ki so povezane s pranjem denarja je odsotnost podjetniškega motiva, torej pridobivanja dobička. To je tudi razumljivo, saj je osnovni namen tovrstnih operacije prikrivanje izvora premoženja in je ohranjanje njegove vrednosti drugotnega pomena.

Druga pomembna značilnost pri izbiranju načinov pranja denarja je, da je potrebno "oprati" velike količine gotovine in da so zato poleg finančnih institucij primerne tudi druge legalne dejavnosti, v katerih se operira z veliko gotovine.

Najpogostejše uporabljene metode so:

- zamenjava valut,
- tihotapljenje gotovine,
- zadolževanje na podlagi depozitov,
- uporaba fiktivnih družb,
- dejavnosti z gotovinskimi iztržki,
- dejavnosti, kjer se za gotovino prodaja blago večjih vrednosti (avti, nepremičnine, starinarnice, umetnine,…),
- izvajanje fiktivnih poslov, kjer nasproti denarnemu ne teče tudi blagovni oziroma storitveni tok, in podobno.

Potreben pogoj pri prikrivanju izvora umazanega denarja je, da se omenjene metode uporabljajo na mednarodnem nivoju, torej z uporabo finančnih sistemov različnih držav. Zato je pri preprečevanju pranja denarja pomembno sodelovanje organov pregona različnih držav predvsem pri izmenjavi podatkov o posameznih transakcijah ali osebah, ki so transakcije izvedle. Brez

učinkovitega sistema izmenjave informacij si boja na tem področju ne moremo predstavljati. Tudi ZPPDen-1 kot eno bistvenih nalog Urada predvideva mednarodno sodelovanje in izmenjavanje informacij z drugimi pristojnimi organi v tujini.

Mednarodne organizacije, ki se intenzivno ukvarjajo s proučevanjem pranja denarja, se vedno bolj zavedajo nevarnosti metod, povezanih z uporabo elektronskih sredstev, kot so sistem elektronske denarnice, internetno bančništvo in bančništvo na daljavo (bankomati, teledom, …). Kljub temu, da še ni bilo zaznati posebnih aktivnosti, povezanih s pranjem denarja preko omenjenih sredstev, se zavedajo nevarnosti, ki preti na tem področju. Glavno tveganje je povezano s tem, da lahko na ta način ena oseba obvladuje ogromno transakcij, ne da bi potreboval razvejano mrežo pomočnikov, kar delo še toliko bolj olajša.

Znaki, ki lahko revizorja pri njegovem delu napeljejo na sum pranja denarja so predvsem:

1. Stranka ne pozna dobro svojega posla, iz česar lahko zaključimo, da ga dejansko tudi ne opravlja ali pa ga opravlja v zelo omejenem obsegu.
2. Nikoli nam ni omogočeno, da bi si ogledali poslovne prostore ali proizvodne obrate stranke, kar daje lahko slutiti na obstoj fiktivnega podjetja.
3. Stranka v naprej plača za posel, ki še ni dogovorjen in oziroma je malo verjetno, da tudi bo. Kasneje seveda posel ni sklenjen, stranka zahteva denar nazaj, to pa je lepa priložnost, da dobi ček, vnovčljiv pri računovodski oziroma revizijski družbi, ki predstavlja ugleden vir denarja.
4. Stranka ima podjetje za preprodajo avtomobilov ali kakšen podoben posel, kjer so veliki gotovinski zneski običajni.
5. Velika, nepojasnjena nihanja v prihodkih oziroma za panogo neobičajno visoki prihodki glede na odhodke.

Vse to in tudi drugi znaki lahko revizorja napeljejo na to, da uporabi druge, za odkrivanje pranja denarja prilagojene postopke.

3.2. Posledice pranja denarja

Pranje denarja ne predstavlja samo t.i. "legalizacije" kaznivih dejanj, saj se z njim zamegli izvor premoženja, ki ga je pralec denarja pridobil na kazniv način, temveč povzroča tudi škodo finančnemu sistemu ter gospodarstvu nasploh.

Predvsem se z njim povzroča škoda finančnemu sistemu povsod po svetu. Bistvo finančnega sistema je, da deluje v okolju, ki zelo spoštuje visoke pravne, profesionalne in etične standarde. Ugled, ki je bistvenega pomena za institucije v tem okolju, je hitro omajan, če operacije, povezane s pranjem denarja, lahko

hitro in nemoteno sprovedejo. Bodisi, da je to zaradi podkupljivosti osebja ali poslovodstva finančne institucije, bodisi da zatiskajo oči pred naložbami kriminalnega izvora. Pri tem se kaj hitro pojavi bojazen, da taka institucija postane del kriminalne mreže. Takšna spoznanja povzročijo spremenjen odnos drugih finančnih posrednikov do nje, vplivajo na ukrepe in akcije nadzornih organov finančnega trga ter predvsem na odnos in zaupanje strank finančnemu sistemu nasploh. Raziskave so pokazale, da je zaradi neodkritih transakcij pranja denarja zaznati nerazložljive spremembe v povpraševanju po denarju, večje tveganje povezano s finančno trdnostjo bank ter povečano dejavnost mednarodnih kapitalskih tokov.

Finančne institucije so na udaru pralcev denarja predvsem kot sredstvo za legalizacijo premoženja, nikakor pa ni zanemariti vpliva na ostale sektorje gospodarstva. Kriminalna dejanja, ki so vir umazanega denarja, se dogajajo v vseh sferah gospodarstva in niso osredotočena samo na določeno panogo. Pri tem je potrebno poudariti, da organiziran kriminal ne upošteva nikakršnih zakonskih ali tržnih omejitev, ki se jih morajo držati drugi udeleženci trga , zato so slednji v neenakopravnem položaju, s tem pa se izničijo vse prednosti tržnega mehanizma, saj v takih primerih konkurenca, ki je gibalo trga, ni prisotna. Predvsem zanimive za pranje denarja so razvijajoče ekonomije, s hitro rastočimi finančnimi centri, ki pa nad seboj še nimajo ustrezno oblikovanega in razvitega nadzora, predvsem pa mehanizmov za odkrivanje in preprečevanje pranja denarja.

Razvijajoča se gospodarstva oziroma države v razvoju so s tega vidika v nezavidljivem položaju. V obdobju, ko razvijajo svoj finančni sistem, in ko bi morale najbolj skrbeti za dvigovanje njegovega ugleda in grajenja njegove trdnosti, so najbolj zanimive za kapital kriminalnega izvora, predvsem zaradi prej omenjenih razlogov ter zaradi velike težnje posameznikov po hitrem povečevanju premoženja. Prav to pa upočasnjuje začete procese in ustvarja nezaupanje v institucije, ki bi za normalno delovanje kredibilnost in ugled najbolj potrebovale. Tu mislimo predvsem na tiste, povezane s finančnim sistemom, še posebej pa državne organe, ki ga nadzirajo.

Zaradi vsega naštetega so se v svetu pred dobrim desetletjem lotili aktivnejše borbe proti pranju denarja. Kot odgovor na tovrstne nevarnosti je skupina G-7 leta 1989 oblikovala organizacijo Financial Action Task Force (FATF), v katero je danes včlanjenih že skoraj 30 držav. Omenjena organizacija je kot enega glavnih dokumentov izdala "40 priporočil", ki naj bi vladam držav pomagal pri borbi proti pranju denarja. O njem bi lahko govorili kot o mednarodnem standardu za program boja proti pranju denarja. Predvsem predlaga državam članicam FATF, da natančno opredelijo kazniva dejanja, ki bi bila lahko podlaga za pranje denarja, ter da se v skladu z Dunajsko konvencijo pristojnim državnim organom dajo pooblastila za odvzem premoženja, ki je predmet pranja. Poleg tega morajo imeti pristojni organi možnost uporabiti ustrezne postopke, ki bodo omogočili odkritje izvora premoženja. Omenjeni dokument tudi priporoča, da se vsa potrebna dejanja (identifikacija oseb, obveščanje o transakcijah, hranjenje dokumentacije,…), ki so bila prvenstveno predvidena za

izvajanje v finančnih institucijah, uvajajo tudi v nefinančne, saj se pralci denarja vedno bolj poslužujejo drugih sektorjev gospodarstva. Predvsem morajo finančne institucije vzpostaviti sistem nadzora nad izvajanjem transakcij, ki pa mora omogočati zaznavanje tistih, ki so z vidika pranja denarja sumljive.

4. ZAKLJUČEK

Sprejet je bil še en zakon, ki revizorju nalaga nove odgovornosti in dolžnosti. Ker je pranje denarja problem, ki se ga je potrebno lotiti čim bolj široko oziroma na vseh področjih, kjer obstaja vsaj malo možnosti, da se pojavi, je bila v nov zakon o preprečevanju pranja denarja kot ena od skupine oseb, ki imajo na tem področju še posebej opredeljene dolžnosti, vključena tudi revizijska družba oziroma samostojni revizor.

Tudi v tujini se pojavljajo težnje po čim širšem organiziranju boja proti pranju denarja, to pa predvsem zato, ker gre v teh primerih za okoriščanje oziroma pridobivanje premoženja na podlagi strojenih kaznivih dejanj. Spremembe direktive Komisije Evropske skupnosti so oblikovane in pričakuje se njeno skorajšnje sprejetje.

Revizijske družbe morajo biti z omenjeno problematiko še toliko bolj seznanjene, saj na pranje denarja lahko naletijo pri svojem konkretnem naročniku, lahko pa so tudi same izkoriščene v te namene, saj so institucije, ki v javnosti uživajo visok ugled in bi le malokdo pomislil, da bi bile namerno vpletene v kakršnakoli kazniva dejanja.

Po vsem, kar je bilo v prispevku navedeno izhaja, da je področje pranja denarja samo še eno od vrste področij, ki ga moral revizor zares temeljito poznati, predvsem pa mu pri svojem delu posvetiti dobršno mero pozornosti.

5. LITERATURA IN VIRI

1. Jonathan Reuvid: The regulation and prevention of economic crime internationally. London, Kogan Page, 1995.
2. Igor Novel: Pranje denarja. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 1995.
3. Matija Mrzel: Problemi pranja denarja- normativna ureditev in praktične izkušnje. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 1996.

4. Money Laundering - how to stay clean. London, Financial Times Business Publishing Limited, 2001.
5. International Federation of Accountants: Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju. Ljubljana, Slovenski inštitut za revizijo, 1997.
6. Zakon o revidiranju, Uradni list RS, št. 11/2001.
7. Zakon o preprečevanju pranja denarja. Ljubljana, Uradni list RS, št. 79/2001.
8. Zakon o kazenskem postopku. Ljubljana, Uradni list RS, št. 63/1994.
9. Kazenski zakonik Republike Slovenije. Ljubljana, Uradni list RS, št. 63/1994.
10. Alan S. Abel, James S. Gerson: The CPA's Role in Fighting Money Laundering. Journal of Accountancy, AICPA, june 2001.
11. Proposal for a EUROPEAN PARLIAMENT AND COUNCIL DIRECTIVE amending Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering.
12. Julia Penny: Are you the weakest link. Accountancy, March 2001, Institute of Chartered Accountants of England and Wells.
13. The Forty Recommendations. Financial Action Task Force, www.fatf-gafi.org.
14. Vida Šeme Hočevar: Sprememba smernice o preprečevanju pranja denarja. Bančni vestnik, maj 2000, Ljubljana.

SUMMARY ● *By amending the law on the prevention of money laundering the responsibility of audit firms and sole practitioners ,considering this prevention, is emphasised. The main characteristics of the money laundering are presented in the article, the special emphasis is placed on the auditor's responsibility regarding the reporting as The Act of Penal Proceedings and The prevention of money laundering Act provide. Above all the duty of an auditor to educate himself about the problems of the money laundering and to recognise the main signs that lead him up to a suspicion of a transaction or a person involved in these penal acts are exposed. Considering the fact that the Act on the prevention on money laundering does not impose the use of audit procedures which are especially adjusted for this purpose, the problems of the money laundering are illuminated by the use of International Accounting Standards.*

Key words ● *money laundering, an auditor, an audit procedure, Auditor's duty, The Money Laundering Prevention Act, Penal Code of Republic of Slovenia, The International Accounting Standards, money laundering indicators*.